

Contractuele en statutaire uitwegen uit aandeelhoudersgeschillen

Ondernemingsrecht 2024/24

Na invoering van het Voorstel Wagevoe kunnen aandeelhouders en de vennootschap toepassing van de wettelijke geschillenregeling nog steeds grotendeels voorkomen door een op maat gesneden eigen geschillenregeling. De wettelijke regeling kent een subsidiair karakter en geldt als noodklep indien een aandelenoverdracht op grond van een eigen regeling onmogelijk of uiterst bezwaarlijk kan plaatsvinden. Van dit laatste is sprake als de regeling niet leidt tot een daadwerkelijke overdracht binnen afzienbare tijd, waarbij het uitgangspunt een termijn van zes maanden is. De opmerking in de parlementaire geschiedenis dat een eigen geschillenregeling een objectief bepaalbaar criterium moet inhouden, verdient herziening bij de behandeling van het Voorstel Wagevoe. Ook een eigen regeling naar buitenlands recht is mogelijk.

Bij een eigen regeling kunnen aandeelhouders kiezen voor onder andere biedingsregels met een afname-, inkoop- of intrekingsverplichting, arbitrage, bindend advies en eigen prijsbepalingsregels. Een forumkeuze voor een andere rechterlijke instantie is niet langer mogelijk: de Ondernemingskamer is exclusief bevoegd. In de wettelijke geschillenregeling zou de rechtsfiguur verval van aandelen moeten worden geïntroduceerd, ter bevordering van een snel en efficiënt proces. Daarnaast zou een wettelijke of statutaire aanbiedingsregeling bij toepassing van de wettelijke geschillenregeling en bij arbitrage buiten toepassing moeten blijven om tijdrovende complicaties te voorkomen. Bij de wettelijke uitstotings- of uittredingsregeling is geen ruimte voor de toepassing van een statutaire of contractuele deskundigenbenoeming, tenzij deze plaatsvindt in het kader van een minnelijke regeling.

In het enquêterecht heeft de Ondernemingskamer zich bewezen als een succesvol initiator van minnelijke regelingen. Het is de verwachting dat de Ondernemingskamer deze ervaring ook zal inzetten bij de nieuwe wettelijke geschillenregeling. Om een snel en efficiënt resultaat te boeken, kan de voorbereiding van een redelijk bod in de aanloop naar een minnelijke regeling raadzaam zijn.

1. Inleiding

Na de aankondiging van de wetgever in 2012 om de geschillenregeling verder aan te passen was het eind 2023 zover: het voorstel van de Wet aanpassing geschillenregeling en

verduidelijking ontvankelijkheidseisen enquêteprocedure ("Voorstel Wagevoe") is aangeboden aan het parlement.² Het doel van het Voorstel Wagevoe is om de effectiviteit van de geschillenregeling te verruimen, omdat 'een goede juridische infrastructuur voorziet in een snelle en efficiënte toegang tot de rechter voor het geval aandeelhouders het geschil niet in onderling overleg kunnen beslechten'.³ Maar het heeft de voorkeur dat een gang naar de rechter wordt voorkomen en dat het geschil onderling wordt beslecht.

De belangrijkste stap om het met het voorstel beoogde doel te bereiken is de concentratie van de geschillenregeling in één feitelijke instantie bij de Ondernemingskamer.⁴ Daarbij is gekozen voor een verzoekschriftprocedure, wat de deur opent naar verdere afstemming van deze procedure met de andere procedure die veel gebruikt wordt bij aandeelhoudersgeschillen: de enquêteprocedure. Andere welkome aanwinsten zijn de verruiming van de uitstotingsgrond (artikel 2:336 BW)⁵ en de aanpassing van het toepassingsbereik van de geschillenregeling waarbij alleen aandeelhouders van beursgenoteerde NV's en BV's worden uitgesloten.⁶

Deze bijdrage gaat over de contractuele en statutaire mogelijkheden voor een eigen geschillenregeling buiten de rechter om en de gevolgen van het Voorstel Wagevoe voor deze mogelijkheden. Daarbij behandel ik achtereenvolgens het primaat van de eigen regeling (paragraaf 2), de eisen die aan een eigen regeling worden gesteld (paragraaf 3) en op welke wijze de eigen regeling kan worden uitgewerkt in de praktijk (paragraaf 4). Daarna ga ik in op eigen deelregelingen (paragraaf 5), waarna ook de in het Voorstel Wagevoe afgeschafte forumkeuze (paragraaf 6), de blijvende onduidelijkheid over de regeling voor arbitrage of bindend advies (paragraaf 7) en de marge voor

² *Kamerstukken II 2023/24*, 36 469, nr. 2 (Wetsvoorstel) en nr. 3 (MvT). Voor de aankondiging zie onder andere *Kamerstukken II 2011/12*, 32 426, nr. 24.

³ *Kamerstukken II 2023/24*, 36 469, nr. 3 (MvT), p. 1.

⁴ In de MvT wordt aangegeven dat met dit voorstel wordt tegemoetgekomen aan verschillende reacties uit de consultatie (Raad voor de Rechtspraak, Houthoff, Boels Zanders). Deze wens bestond overigens al in 1975 bij een minderheid van de leden van de Commissie Vennootschapsrecht (zie het rapport van de Commissie Vennootschapsrecht 1975, p. Villa 48) en is door de jaren heen verdedigd door vele anderen waaronder: P.P. de Vries, *Exit rights of minority shareholders in a private limited company* (IVOR nr. 72) 2010/6.12 en C.D.J. Bulten, *De geschillenregeling ten gronde* (VDHI nr. 108) 2011/VI.2.3 en de in deze dissertaties aangehaalde en later verschenen literatuur.

⁵ Dit is eerder door vele anderen bepleit, van Groningen tot in Nijmegen, zie o.a. P.P. de Vries, a.w. 2010/6.5.6; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/III.2.2.a. en *Asser/Maeijer, Van Solinge & Nieuwe Weme 2-II* 2009/707 en Winter, *Wezeman & Schoonbrood, Van de BV en de NV 2022/114*.

⁶ Ook dit is eerder door vele anderen bepleit, waaronder P.P. de Vries, a.w. 2010/6.13; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/II.3.4 en de in deze dissertaties aangehaalde en later verschenen literatuur. Gelet op het toenemende aantal beursgenoteerde BV's is deze aanpassing urgent en noodzakelijk.

¹ Prof. mr. P.P. (Paul) de Vries is notaris bij Houthoff te Amsterdam en bijzonder hoogleraar Ondernemingsrecht aan de Universiteit Utrecht.

prijsbepalingsregels (paragraaf 8) aan bod komen. Ik eindig met de in het uiteindelijke Voorstel Wagevoe gesneuvelde redelijk-bodregeling (paragraaf 9) en een korte nabeschouwing (paragraaf 10).

2. Primaat van de eigen regeling

De geschillenregeling heeft een subsidiair karakter. Dat wil zeggen dat een eigen regeling voorgeeft op de wettelijke geschillenregeling, tenzij een aandelenoverdracht op grond van de eigen regeling niet mogelijk of uiterst bezwaarlijk is. Artikel 2:337 lid 1 BW en de wetgeschiedenis koppelen het subsidiaire karakter expliciet aan de mogelijkheid van een aandelenoverdracht.⁷ De gedachte achter het subsidiaire karakter is dat het recht uiteindelijk een verplichte nooduitgang moet bieden bij geschillen tussen aandeelhouders. Dit kan gezien worden als een uitwerking van de redelijkheid en billijkheid, waaruit volgt dat aandeelhouders in zekere mate rekening met elkaar moeten houden.

Anders dan bij de uitkoopregeling (artikelen 2:92a en 201a BW) kan van de wettelijke geschillenregeling vanwege haar subsidiaire karakter geen afstand worden gedaan door aandeelhouders. Voor wat betreft de uitkoopregeling kan dit worden verklaard doordat deze regeling een oplossing beoogt te bieden voor een grote meerderheidsaandeelhouder die zich de kosten en moeite wil besparen om doorlopend rekening te moeten houden met de belangen van kleine minderheidsaandeelhouders, bijvoorbeeld doordat het lastiger is om te consolideren of besluiten buiten vergadering te nemen.⁸ Het belang van de meerderheidsaandeelhouder om alle aandelen te bemachtigen weegt in dat geval zwaarder en dit kan ook mede in het belang van de vennootschap zijn. Het staat de meerderheidsaandeelhouder evenwel vrij ervoor te kiezen deze kosten en moeite op de koop toe te nemen en afstand te doen van deze mogelijkheid.

Dat de wettelijke geschillenregeling een subsidiair karakter heeft, betekent dat aandeelhouders anders dan of aanvullend op de wettelijke regeling kunnen overeenkomen. Het is mogelijk om toepassing van de wettelijke geschillenregeling zoveel mogelijk te voorkomen door te voorzien in een contractuele of statutaire geschillenregeling. Slechts indien de overdracht van aandelen onmogelijk of uiterst bezwaarlijk is, blijft de eigen regeling buiten toepassing. Dit kan men zien als uitwerking van de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid. Zo'n eigen regeling heeft in de ogen van de wetgever de voorkeur, omdat dit de tijd en kosten van een rechtsgang bespaart.⁹ Artikel 2:337 lid 1 BW vormt daarmee een gewenste aanmoediging voor de praktijk, waar ook op grote schaal ge-

bruik van wordt gemaakt, met name in aandeelhoudersovereenkomsten.

Het optimisme over het wondermiddel van de eigen geschillenregeling kan enigszins gerelativeerd worden door het besef dat het opstellen hiervan onderhandelingsstijd en adviseurskosten meebrengt, interpretatieproblemen op de loer liggen en vaak niet alle mogelijke toekomstige omstandigheden voorzienbaar zijn. Daarnaast leert de ervaring dat partijen bij het aangaan van een aandeelhoudershuwelijk lang niet altijd bereid zijn vooraf tijd en geld in een alomvattende geschillenregeling te steken, net als slechts 25% van de Nederlandse echtparen ervoor kiest om huwelijkse voorwaarden op te stellen, terwijl het echtscheidingscijfer tussen de 30 en 40% schommelt.¹⁰ Bij familievennootschappen speelt nogal eens dat familieleden voor de lange termijn aandeelhouder of certificaathouder zijn, terwijl hun samenwerking op lange termijn niet goed houdbaar is. Echter, juist vanwege het ideaal om voor lange termijn samen te werken en niet gehinderd door enig realisme, is bij familievennootschappen regelmatig een eigen geschillenregeling onbespreekbaar. Dit is overigens in weerwil van de kleurrijke jurisprudentie over geschillen binnen familievennootschappen, waaronder het zo'n twintig jaar voortslappende geschil tussen de gebroeders Hooymans.¹¹ Toch zou het devies voor elke adviseur moeten zijn: ontwerp met behulp van een eigen geschillenregeling voor elke samenwerking tussen aandeelhouders een maatpak dat ook op eenvoudige wijze weer uit kan. Ter besparing van tijd en kosten kan daarbij gebruik worden gemaakt van modelbepalingen die in de praktijk ruim beschikbaar zijn.¹²

3. Eisen aan de eigen regeling

Aan welke eisen moet een eigen geschillenregeling voldoen, wil deze de wettelijke geschillenregeling opzijzetten? Met Bulten meen ik dat een eigen regeling zou moeten leiden tot een daadwerkelijke aandelenoverdracht wil deze in de plaats treden van de wettelijke geschillenregeling.¹³ Deze lijn wordt ook gevolgd door de Onderne-

⁷ *Bundel NV en BV*, p. IXy- Art. 335 – 2 (MvA II) en *Kamerstukken II 2006/07*, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 101.

⁸ *Bundel NV en BV*, p. IXx-5 en 40 (MvT).

⁹ *Kamerstukken II 2008/09*, 31 058, nr. 6 (Nota n.a.v. Verslag), p. 24.

¹⁰ Verstappen, Burgerhart & Knot, *Handboek Nederlands vermogensrecht bij scheiding Deel A 2020/4.1.1*. Zie voor het echtscheidingscijfer: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/trends-in--echt--scheidingen>.

¹¹ Zie ook: <https://fd.nl/achtergrond/1367507/onderlinge-twisten-doen-familiebedrijven-nogal-eens-de-das-om>.

¹² Zie hierna in paragraaf 4 en verder: H.J. de Kluiver, 'Naar een statutaire geschillenregeling', in: G. van Solinge e.a., *Geschillen in de Vennootschap*, Deventer: Kluwer 2010; G.C. van Eck, 'Naar een eigen geschillenregeling op maat', in: *De nieuwe geschillenregeling (Preadvis van de Vereniging Handelsrecht 2011)*, p. 46-114.

¹³ C.D.J. Bulten, a.w. 2011/V.II.2. Evenzo: Rb. Rotterdam 3 februari 2021, *JOR 2021/176 (Infopact)*, m.nt. P.P. de Vries. Anders: *Kamerstukken II 1984/85*, 18 905, nr. 3, p. 18-19. Voor een voorbeeld van een geslaagd beroep op een aanbiedingsverplichting bij een aandeelhoudersgeschied, zie Hof Amsterdam 19 mei 2020, *ARO 2020/139 (Haasnoot Beheer)* en Hof Amsterdam 23 november 2021, *ARO 2022/17 (Haasnoot Beheer)*.

mingskamer.¹⁴ Daarbij moet het gaan om een overdracht binnen afzienbare tijd, waarbij als uitgangspunt kan gelden een tijdsbestek van zes maanden.¹⁵ De nooduitgang kan niet permanent dicht zijn. Minder vergaande regelingen zoals een regeling voor staking van stemmen staan niet in de weg aan de wettelijke geschillenregeling.¹⁶ Ook het voorkomen van een aanbiedingsregeling zonder afnameverplichting staat niet in de weg aan de toepassing van de wettelijke geschillenregeling.¹⁷ Het is naar mijn mening niet nodig dat de eigen geschillenregeling een allesomvattend alternatief biedt voor elk van de vier procedures van Titel 8, Afdeling 1 van Boek 2 BW.¹⁸ De nuance is volgens mij dat specifiek tegenover een ingestelde procedure een eigen regeling in de weg kan staan. Een eigen uitredingsregeling kan in de weg staan aan de wettelijke uitredingsregeling, ook al voorziet de eigen regeling niet in uitstoting. Is een statutaire of contractuele regeling toepasbaar en maakt deze een aandelenoverdracht niet onmogelijk of uiterst bezwaarlijk, dan is de eiser die een geschillenprocedure wenst te starten niet-ontvankelijk.¹⁹

De wetgever heeft in deze context het vrij stellige standpunt ingenomen dat een eigen geschillenregeling een objectief bepaalbaar criterium zou moeten inhouden. Dit houdt in dat het geen subjectief criterium mag zijn zoals een regeling waarbij de bindende vaststelling of een minderheidsaandeelhouder mag uitreden, is voorbehouden aan de meerderheidsaandeelhouder.²⁰ Dit lijkt op het eerste gezicht een logische gedachte, omdat de meerderheidsaandeelhouder niet de sleutel in handen zou moeten hebben om langdurig de toepassing van de wettelijke geschillenregeling te blokkeren. De contouren van dezelfde gedachte vinden we ook terug bij de opmerkingen die de wetgever heeft gemaakt over de toelaatbaarheid van een statutaire drag-along-regeling.²¹ In deze context heeft de wetgever opgemerkt dat niet-objectief bepaalbare aanbiedingsverplichtingen onredelijk kunnen zijn, zoals de aanbiedingsverplichting die ontstaat bij een besluit daartoe van een vennootschapsorgaan of bij een *drag along* waarbij een vennootschapsorgaan of een of meer aandeelhouders de voorwaarden voor het ontstaan van de verplich-

ting kunnen bepalen.²² Graag zou ik een meer genuanceerd standpunt willen bepleiten. Drag-along-bepalingen worden breed toegepast in met name de private-equity-praktijk en bij start-ups en scale-ups. Deze faciliteren management- en werknemersparticipaties, waarbij vaak een stichting administratiekantoor gebonden is aan een drag along. De aandeelhouders (of certificaathouders) weten bij voorbaat dat de horizon voor hun participatie een voorzienbare periode van vier tot zes jaar is, soms langer. Een verkoop van het gehele geplaatste kapitaal zal bij een exit cruciaal zijn, omdat dit doorgaans de hoogste prijs oplevert. Met uitzondering van misbruikgevallen zou een uitredingsvordering (artikel 2:343 BW) hier geen drag-along-toepassing moeten kunnen doorkruisen, ook al valt de koopprijs tegen.²³ Naar mijn mening zou een drag-along-bepaling voor moeten gaan, zeker als partijen hebben voorzien in een uitputtende regeling die leidt tot een daadwerkelijke overdracht in afzienbare tijd. De wettekst lijkt ruimte te bieden aan deze interpretatie.

In de praktijk komt het met enige regelmaat voor dat een eigen regeling uit een aandeelhoudersovereenkomst niet wordt beheerst door Nederlands recht, maar bijvoorbeeld door het recht van Engeland en Wales of het recht van New York. Artikel 2:337 BW vereist niet dat de eigen regeling wordt beheerst door Nederlands recht. Ik zou willen verdedigen dat ook een eigen regeling naar buitenlands recht in de weg kan staan aan toepassing van de wettelijke geschillenregeling en tot niet-ontvankelijkheid bij de Ondernemingskamer kan leiden. Daarbij zouden dezelfde voorwaarden moeten gelden als bij een eigen regeling naar Nederlands recht: deze dient binnen afzienbare tijd te leiden tot een daadwerkelijke aandelenoverdracht. Ook hierbij heeft de wettelijke geschillenregeling een subsidiair karakter.

4. Uitwerking van eigen regelingen

In de praktijk zijn er tal van contractuele en statutaire eigen regelingen ontwikkeld, al dan niet opgesteld met inspiratie opgedaan met voorbeelden uit andere jurisdicties. Vanwege de automatische binding van de vennootschap in kwestie en van haar aandeelhouders (voor zover deze met de regeling hebben ingestemd) en van toekomstige aandeelhouders heeft daarbij een statutaire regeling in zijn algemeenheid de voorkeur. De bijkomende voordelen van een statutaire regeling zijn dat hieraan sancties kunnen worden gekoppeld, zoals tijdelijke schorsing van het vergaderrecht, het stemrecht en het winstrecht (artikel 2:192 lid 4 BW), alsmede een aanbiedingsverplichting, versterkt met een volmacht voor de levering die faillissementsbestendig is (artikel 2:192 lid 5 BW). Voor vertrou-

14 Zie recent: Hof Amsterdam (OK) 4 april 2023, ARO 2023/81 (*Facemed*), r.o. 4.43; Hof Amsterdam (OK) 19 september 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:2665 (*North Sea Tankers*), r.o. 3.7, JOR 2024/62, m.nt. C.D.J. Bulten.

15 Evenzo: G.C. van Eck, 'De statutaire exitregeling en de statutaire eigen geschillenregeling in arbitrage', *Tijdschrift voor vennootschaps- en rechtspersoonrecht* 2014-4, p. 128-134. Van Eck bepleit deze termijn in de wet op te nemen. Naar mijn mening biedt de huidige tekst al voldoende flexibiliteit op dit punt.

16 C.D.J. Bulten, a.w. 2011/VII.2.2.

17 Evenzo: Rb. Rotterdam 5 november 1998, JOR 1999/28 (*Sobi/Metz*); P.P. de Vries, a.w. 2010/6.4.2.2; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/VII.2.2; Hof Amsterdam (OK) 4 april 2023, ARO 2023/81 (*Facemed*), r.o. 4.43; Hof Amsterdam (OK) 19 september 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:2665 (*North Sea Tankers*), r.o. 3.7.

18 In vergelijkbare zin: J. Roest, *GS Rechtspersonen*, artikel 2:337 BW, aant. 4.

19 *Kamerstukken II* 2008/09, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 100; *Asser/Maetjer, Van Solinge & Nieuwe Weme 2-II* 2009/703.

20 *Kamerstukken II* 2008/09, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 100.

21 *Kamerstukken II* 2008/09, 31 058, nr. 6 (Nota n.a.v. Verslag), p. 13, waarin wordt verwezen naar: *Kamerstukken II* 1998/99, 26 277, nr. 3, p. 8.

22 Nader hierover: P.P. de Vries, 'Prijsbepalingsregels voor aandelen in een BV naar huidig en komend recht', *Ondernemingsrecht* 2012/19.

23 Bij ontvankelijkheid zal artikel 2:343 lid 2 BW in samenhang van artikel 2:338 lid 1 BW een voorgenomen transactie kunnen blokkeren.

welijke onderwerpen zullen partijen echter ook vaak uitwijken naar een overeenkomst.

Als er sprake is van een reële exitmogelijkheid, kan dit aan de wettelijke geschillenregeling in de weg staan.²⁴ Ik noem enkele mogelijkheden.

Allereerst de *shoot-out*-clausules. De gemene deler van deze regelingen is dat deze in stelling worden gebracht indien en zodra er volgens een nader in de overeenkomst gedefinieerde situatie sprake is van een impasse of *deadlock*. Van belang is dat deze impasse zo duidelijk mogelijk wordt gedefinieerd.²⁵ Een voorbeeld daarbij is dat ondanks het bijeenroepen van verschillende vergaderingen van het bestuur of de algemene vergadering geen besluitvorming mogelijk is over bepaalde nader gedefinieerde besluiten, al dan niet gekoppeld aan een schriftelijk bericht van een van de partijen dat sprake is van een impasse-situatie. Voorbeelden van *shoot-out*-clausules zijn:

- *'Russische roulette'-clausule*. Deze regeling wordt regelmatig toegepast om de mogelijkheid te bieden om een joint venture te beëindigen. De regeling houdt in dat elk van de twee aandeelhouders het recht heeft een biedingsprocedure te starten. Aandeelhouder A heeft in dat geval het recht om zijn aandelen aan te bieden aan de andere aandeelhouder (B) voor een door A bepaalde prijs. B heeft de keuze tussen de verplichting het aanbod van A te accepteren en diens aandelen over te nemen, of zijn aandelen voor dezelfde prijs per aandelen over te dragen aan A.
- *Texaanse of Mexicaanse shoot-out-clausule*. Dit is een variant op de 'Russische roulette'-clausule, waarbij beide partijen een gesloten bod op elkaars aandelen uitbrengen aan een veilingmeester, waarbij de partij die het hoogste bod heeft uitgebracht verplicht is alle aandelen van de andere partij over te nemen. Hierbij zijn ook alternatieven mogelijk, waarbij na een eerste ronde ook nog een tweede ronde biedingen plaatsvindt of waarbij na een eerste ronde de hoogste bieder de aandelen mag overnemen voor het een-na-hoogste bod.

Nadelen van *shoot-out*-clausules zijn dat bij toepassing daarvan niet per definitie de waarde in het economisch verkeer zal worden bereikt, dat externe partijen die mogelijk meer bieden zijn buitengesloten en dat het mechanisme veronderstelt dat beide aandeelhouders over voldoende liquiditeit beschikken om een succesvol biedingsproces te garanderen. Deze omstandigheden vergroten het risico op misbruik en bij verwezenlijking daarvan kan de eigen regeling mogelijk

uiterst bezwaarlijk zijn.²⁶ Hoewel *shoot-out*-clausules doorgaans worden opgenomen in een aandeelhoudersovereenkomst, is het ook mogelijk om deze met instemming van alle aandeelhouders in de statuten op te nemen.²⁷

Call- en put-opties. Het is mogelijk om in een overeenkomst verplichtingen op te nemen voor aandeelhouders en de vennootschap om in bepaalde gevallen een aandelenpakket over te dragen, dan wel over te nemen. Een put-optie zou ook in de statuten uitgewerkt kunnen worden op grond van artikel 2:192 BW. Of een call-optie in de statuten kan worden opgenomen is omstreden, nu de verplichting tot overdracht (net als bij de hiervoor genoemde drag-along-bepaling) niet objectief, maar subjectief wordt bepaald. Ook in dit geval zou ik willen verdedigen dat een call-optie in de statuten zou moeten kunnen worden opgenomen, aangezien de wettekst hier ruimte voor biedt. Onder omstandigheden kan een statutaire (maar ook een contractuele) call-optie leiden tot een onmogelijke of uiterst bezwaarlijke overdracht.

Inkoop- en intrekingsbepalingen. In plaats van tussen aandeelhouders onderling kan een eigen regeling ook inhouden dat in bepaalde omstandigheden de aandelen van een aandeelhouder kunnen worden ingekocht of ingetrokken. Daarbij is het noodzakelijk dat de balans- en liquiditeitstest die crediteuren beogen te beschermen, voor zover van toepassing, worden nageleefd. Dit heeft als consequentie dat inkoop- en intrekingsbepalingen als eigen geschillenregeling soms niet kunnen worden toegepast en daarmee niet altijd een oplossing kunnen bieden (zie hierna in paragraaf 5).

Overigens zou ik in het kader van de intrekking van aandelen willen bepleiten dat niet alleen partijen onderling, maar ook de Ondernemingskamer in het kader van een uittredingsverzoek dat gericht is tegen de vennootschap, de mogelijkheid heeft om intrekking van de aandelen te bevelen als alternatief voor een bevel tot overdracht van de aandelen. Het voordeel is dat hiermee executiegeschillen rondom de levering van de aandelen zoveel mogelijk worden voorkomen, zoals hierna in paragraaf 5 aan de hand van de *Parlevliet*-zaak voor het voetlicht wordt gebracht. Een complicatie bij een intrekking van aandelen is dat de wet hiervoor een aandeelhoudersbesluit vereist, waarbij zich mogelijk weer ongewenst stemgedrag van aandeelhouders manifesteert. Een beter idee nog dan intrekking van aandelen zou een rechterlijk bevel zijn dat ziet op het vervallen van aandelen. De rechtsfiguur van het vervallen van aandelen met schadeloosstelling kennen we al langer

²⁴ Zie voor een zeer uitgebreid overzicht van eigen geschillenregelingen: G.C. van Eck, a.w. 2011.

²⁵ Zie ook J.R. Brons, 'Shoot-out clausules bij 50/50 BV's', *MvO* 2017, nr. 3 & 4; J.J.F. Hermans, 'Shoot-out clausules bij een permanente deadlock tussen joint venture partners', *TOP* 2014/84.

²⁶ Een voorbeeld is de situatie waarbij het starten van een biedingsprocedure is opgehangen aan het materiële criterium van een geschil tussen aandeelhouders. Een aandeelhouder die kennis draagt van het feit dat de medeaandeelhouder niet voldoende kapitaalkrachtig is om een redelijk bod te doen, kan dan verleid worden een geschil te veroorzaken en schade toe te brengen aan de vennootschap en/of de medeaandeelhouder teneinde diens aandelen voor een spotprijs over te nemen.

²⁷ *Kamerstukken II* 2008/09, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 54-55. Zie ook G.M. Portier, 'Statutaire aanbiedingsverplichtingen en prijsbepalingsregelingen', *TOP* 2013-6, p. 22.

bij bijvoorbeeld de uittredingsrechten van aandeelhouders bij de verdwijnende vennootschap in het kader van een al dan niet grensoverschrijdende fusie. Sinds kort kennen we deze figuur ook in het kader van de grensoverschrijdende omzetting (artikel 2:335i BW), waarbij – net als bij toepassing van de wettelijke geschillenregeling – de vennootschap blijft bestaan. Voor het vervallen van de aandelen met schadeloosstelling is in dat geval geen besluitvorming nodig. Hierdoor zou de Ondernemingskamer in een voorkomend geval nog beter maatwerk kunnen verrichten. Het verdient aanbeveling deze mogelijkheid toe te voegen aan het Voorstel Wagevoe.

5. Eigen deelregelingen

Is een daadwerkelijke aandelenoverdracht op grond van de eigen regeling onmogelijk of uiterst bezwaarlijk, en is de aandeelhouder ontvankelijk voor de wettelijke geschillenregeling, dan nog dienen bepaalde contractuele of statutaire afspraken door de geschillenrechter te worden gehonoreerd. Hiervan is sprake bij contractuele of statutaire prijsbepalingsregels die hierna in paragraaf 6 worden behandeld.

Ook kan de wettelijke of een statutaire blokkeringsregeling een rol spelen. De impact hiervan is beperkt tot de wettelijke aanbiedingsregeling (artikel 2:195 BW) of een statutaire aanbiedingsregeling. Een goedkeuringsregeling blijft buiten toepassing, omdat de zeggenschap van een of meer aandeelhouders tot problemen bij de besluitvorming kan leiden.²⁸ De aanbiedingsregeling komt terug in het staartje van de geschillenprocedure. De aandelen dienen zoveel mogelijk met toepassing van de vigerende regeling te worden aangeboden (artikelen 2:341 en 2:343a BW). Met Bulten meen ik dat de keuze van de wetgever om de aanbiedingsregeling bij toepassing van de wettelijke geschillenregeling te faciliteren een ongelukkige keuze is, die extra tijd, kosten en mogelijke complicaties meebrengt.²⁹ Een goed voorbeeld daarvan is de slepende uittredingsprocedure (artikel 2:343 BW) inzake *Parlevliet*, waarbij het onduidelijk was of de aanbiedingsregeling op de juiste wijze was toegepast en de behandelend notaris terecht dienst weigerde, mede gelet op de weigering van de vennootschap om mee te werken aan de overdracht en de sanctie die geldt bij onjuiste of onvolledige toepassing van de blokkeringsregeling, te weten: een ongeldige overdracht.³⁰ De rechter moest hieraan te pas komen om een overdracht op grond van artikel 3:300 BW te bewerkstelligen. Het zou uitstekend in het doel van het Voorstel Wagevoe passen, ter bevordering van een snelle en efficiënte geschillenregeling, om in beginsel de toepasselijkheid van elke blokkeringsregeling in de artikelen 2:341 en 2:343a BW uit te sluiten. Waar mogelijk zou de Onderne-

mingskamer dan op grond van artikel 2:337 BW maatwerk kunnen bieden indien een zekere verdeling van aandelen tussen de achterblijvende aandeelhouders gewenst is.

Een voorbeeld van een situatie waarin een eigen regeling niet toepasbaar is, betreft de situatie dat er een contractuele verplichting tot inkoop van eigen aandelen bestaat, terwijl de financiële conditie van de vennootschap een inkoop niet toelaat.³¹ Bescherming van crediteuren gaat in dit geval voor bescherming van aandeelhouders. In dit verband zou ik willen aannemen dat een (niet-wettelijke) reserve, die in de statuten niet-uitkeerbaar is gemaakt, niet in de weg staat aan de toewijzing van een uittredingsvordering tegen de vennootschap. De Ondernemingskamer zou in een voorkomend geval moeten kunnen bepalen dat deze reserve door de vennootschap voor de betaling van de uitkoopprijs moet worden aangewend. Een dergelijke regeling biedt namelijk meer bescherming voor crediteuren dan op grond van de wet noodzakelijk wordt geacht. In dit geval zou naar mijn mening bescherming van de beknelde aandeelhouder moeten prevaleren.

Een ander voorbeeld waarbij een eigen regeling buiten toepassing blijft, is de statutaire machtiging of een voorafgaande goedkeuring voor een inkoop die voorbehouden is aan de algemene vergadering, door middel waarvan een verwerende meerderheidsaandeelhouder een inkoop kan blokkeren voor het geval de vennootschap tot overname van de aandelen wordt veroordeeld.³² Wat betreft dit laatstgenoemde voorbeeld volgt uit artikel 2:343 lid 1 BW naar mijn mening dat ook bij de BV met een dergelijk voorschrift geen rekening hoeft te worden gehouden. Het was overigens duidelijker geweest als in dit lid ook was verwezen naar een uitsluiting of beperking in de zin van artikel 2:207 lid 4 BW.

6. Forumkeuze

In het Voorstel Wagevoe wordt voorzien in een procedure in één feitelijke instantie bij de Ondernemingskamer, met de mogelijkheid van beroep tot cassatie. Een logisch gevolg hiervan is dat wordt voorgesteld om artikel 2:337 lid 2 BW aan te passen. In deze bepaling wordt de mogelijkheid geschrapt om de laagste feitelijke instantie over te slaan door het geschil dadelijk ter kennis te brengen van de Ondernemingskamer. In het verlengde hiervan wordt in dezelfde bepaling ook de mogelijkheid geschrapt om anderszins af te wijken van de rechterlijke bevoegdheid.³³ De pas naar een andere gerechtelijke instantie dan de Ondernemingskamer is daarmee definitief afgesneden. Een andersluidende afspraak in een overeenkomst of in de sta-

28 *Kamerstukken II 1984/85*, 18 905, nr. 3 (MvT), p. 22.

29 C.D.J. Bulten, a.w. 2011/V.4.3.

30 Rb. Den Haag 23 september 2022, *JOR 2023/63 (Parlevliet)*, m.nt. P.P. de Vries.

31 Deze situatie deed zich voor in Rb. Rotterdam 3 februari 2021, *JOR 2021/176 (Infopact)*, m.nt. P.P. de Vries.

32 Zie Rb. Den Haag 23 september 2022, *JOR 2023/63 (Parlevliet)*, m.nt. P.P. de Vries.

33 Deze bepaling was bijvoorbeeld nuttig als de aandeelhouders een specifieke rechtbank bevoegd wilden maken.

tuten is daarmee niet langer afdwingbaar voor zover deze betrekking heeft op een geschil als bedoeld in Titel 8, Afdeling 1 van Boek 2 BW.³⁴ In de praktijk zal een forumclausule in een overeenkomst of statuten doorgaans een bredere strekking hebben en zien op alle geschillen tussen aandeelhouders en de vennootschap. Voor zover de forumclausule ziet op andere geschillen dan bedoeld in Titel 8, Afdeling 1 van Boek 2 BW, staat artikel 2:337 lid 2 BW daar niet aan in de weg.

7. Arbitrage en bindend advies

Afwijking van de exclusieve bevoegdheid van de Ondernemingskamer is mogelijk door in de statuten of een overeenkomst te bepalen dat geschillen die bedoeld zijn om te worden beslecht in een geschillenprocedure worden voorgelegd in arbitrage.³⁵ Artikel 2:337 lid 2 BW wordt op dit punt niet inhoudelijk gewijzigd. In de Memorie van Toelichting is verduidelijkt dat onder de mogelijkheid van arbitrage ook bindend advies moet worden verstaan.³⁶ Voor een uitgebreide behandeling van de eigen geschillenregeling in arbitrage verwijs ik graag naar andere uitvoerige bijdragen.³⁷ Vermeldenswaardig is tot slot het advies van de Commissie Vennootschapsrecht over het Voorstel Wagevoe om in de wet te verduidelijken hoe de mogelijkheid van arbitrage zich verhoudt tot de statutaire aanbiedingsregeling. Eenzelfde advies zou overigens ook kunnen worden gegeven bij toepassing van de wettelijke aanbiedingsregeling. De Commissie Vennootschapsrecht wijst er terecht op dat als de vennootschap of een aandeelhouder aan wie in het kader van een aanbiedingsregeling moet worden aangeboden geen partij is bij de arbitrageprocedure, dit leidt tot problemen bij de tenuitvoerlegging van het arbitrale vonnis. Naar mijn mening is dit een aanvullende reden om, zoals in paragraaf 5 is uitgewerkt, in de geschillenregeling af te stappen van toepasselijkheid van de wettelijke of statutaire aanbiedingsregeling.

8. Prijsbepalingsregels

Ten aanzien van prijsbepalingsregels geldt het uitgangspunt van contractsvrijheid. Zelfs als contractuele of statutaire prijsbepalingsregels geen deel uitmaken van een eigen geschillenregeling, maar algemeen van toepassing zijn bij de overdracht van aandelen, zal in het kader van een uitstotingsprocedure of uittredingsprocedure rekening moeten worden gehouden met deze eigen regels. Voor zover deze prijsbepalingsregels een duidelijke maatstaf voor de bepaling van de waarde van de aandelen bevatten en de

rechter aan de hand daarvan de prijs zonder meer kan vaststellen, kan de rechter zelfs afzien van de in beginsel verplichte inschakeling van waarderingsdeskundigen (artikel 2:339 lid 3 BW). In andere gevallen moet de rechter onafhankelijke deskundigen benoemen en moeten deze deskundigen hun rapport opstellen met inachtneming van deze prijsbepalingsregels (artikel 2:339 lid 2 BW).

Op dit punt zou ik overigens meer flexibiliteit en aanpassing van de wettelijke geschillenregeling willen bepleiten. Bij de uitkoopprocedure is het bijvoorbeeld mogelijk, ook buiten de context van een openbaar bod, om de benoeming van een onafhankelijke deskundige te voorkomen door het overleggen van een waarderingsrapport van een onafhankelijke deskundige en aldus de procedure substantieel te versnellen.³⁸ Een snelle en efficiënte geschillenregeling kan worden bevorderd door de mogelijkheid te geven een onafhankelijk deskundigenbericht in te brengen teneinde een kostbare en tijdrovende waardering door benoemde deskundigen te voorkomen, waarbij het nog steeds aan de Ondernemingskamer is om de uiteindelijke prijs van de aandelen te bepalen. Overigens is een geschillenrechter al eens bij een geschillenprocedure op grond van ingebrachte deskundigenwaarderingen tot een prijsvaststelling gekomen. Dit was niet vrijwillig maar uit noodzaak geboren, aangezien het in dit geval niet tot een bericht van een door de rechter benoemde deskundige was gekomen door tegenwerking van de grootaandeelhouder.³⁹

Voor zover de contractuele of statutaire prijsbepalingsregels tot een kennelijk onredelijke prijs leiden, houdt de rechter geen rekening met deze regels bij de uiteindelijke prijsbepaling.⁴⁰ De marge voor de rechter om in te grijpen op de contractsvrijheid is bij toepassing van de geschillenregeling groter dan daarbuiten, zo blijkt uit de wetsgeschiedenis: *"Het is dus mogelijk dat een met inachtneming van een statutaire of overeengekomen regeling bepaalde prijs onder normale omstandigheden wel door de beugel kan, maar niet onder de omstandigheden die de desbetreffende aandeelhouder grond gaven voor het instellen van zijn vordering tot uittreding."*⁴¹

Toch dient de rechter slechts in te grijpen in sprekende gevallen. Ik citeer opnieuw de minister: *"Overigens brengt de*

³⁴ Kamerstukken II 2023/24, 36 469, nr. 3 (MvT), p. 25.

³⁵ P.P. de Vries, a.w. 2010/6.4.2.3; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/VII.2.3.

³⁶ Kamerstukken II 2023/24, 36 469, nr. 3 (MvT), p. 25. Nader hierover P.E. Ernste, 'Bindend advies in het ondernemingsrecht', *Ondernemingsrecht* 2010/5.

³⁷ G.C. van Eck, a.w. 2014 en L.H.J. Baijer, L. van der Leij & Y.A. Wehrmeijer, 'De geschillenregeling in arbitrage', in: *Vereniging Corporate Litigation 2020-2021 (VDHI nr. 172)* 2021/II.3.4.1. Zie ook P.P. de Vries, a.w. 2010/6.4.2.3; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/VII.2.4.

³⁸ Hof Amsterdam (OK) 28 juli 2015, *JOR* 2015/261 (*Nagron*), m.nt. P.D. Olden. Olden verwijst in dit verband naar Hof Amsterdam (OK) 15 november 2011, *ARO* 2011, 183 (*Begraafplaats Vredenhof*), waarin de OK ten overvloede aangeeft ten minste te willen ontvangen "een beredeneerde schriftelijke verklaring van een onafhankelijke, naar professionele kwaliteitseisen erkende waarderingsdeskundige, bijvoorbeeld een registeraccountant, over de waarde van de aandelen per een zo recent mogelijke datum". Voor de transparantie vermeld ik mijn betrokkenheid bij het adviseursteam van uitkoper bij de *Nagron*-zaak.

³⁹ Rb. Noord-Holland (zp. Haarlem) 24 mei 2017, *JOR* 2017/313 (*DEM*), m.nt. C.D.J. Bulten.

⁴⁰ Door verschillende schrijvers is er terecht op gewezen dat in het kader van arbitrage een arbiter dezelfde bevoegdheid zou moeten hebben. Zie in dit verband G.C. van Eck, a.w. 2014, p. 132.

⁴¹ Kamerstukken II 2006/07, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 103-104.

*formulering «kennelijk onredelijke prijs» – die neerkomt op een uitwerking van de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid – tot uitdrukking dat de rechter zich terughoudend moet opstellen: slechts in sprekende gevallen zal tot een correctie mogen worden besloten.»*⁴² Naar mijn mening zal dit met name gaan om gevallen waarbij het in de macht van een of meer aandeelhouders ligt, al dan niet in hoedanigheid van bestuurders of aan hen gelieerde personen, om invloed uit te oefenen op de uitkomst van een waarderingproces, bijvoorbeeld door manipulatie van winst(uitkeringen), transacties waarbij tegenstrijdige belangen spelen en schadeveroorzakende gedragingen.⁴³ Het enkele feit dat een prijsbepalingsregel bijvoorbeeld leidt tot een waardering die op nihil moet worden gesteld, maakt deze regeling nog niet kennelijk onredelijk.⁴⁴

Het sluitstuk van een contractuele of statutaire prijsbepalingsregel is doorgaans een aanwijzing van een onafhankelijke deskundige of instantie die een onafhankelijke deskundige aanwijst.⁴⁵ Naar mijn mening is voor een eerdere eigen aanwijzing van een onafhankelijke deskundige door partijen in een lopende geschillenprocedure geen ruimte, maar is daar wel plaats voor in het kader van een in zo'n procedure overeengekomen minnelijke regeling.

9. Onherroepelijk, onvoorwaardelijk en redelijk bod

In navolging van de Engelse unfair prejudice remedy, heb ik in mijn proefschrift verdedigd dat de introductie van een onherroepelijk, onvoorwaardelijk en redelijk bod kan bijdragen aan een snelle en efficiënte geschillenbeslechting.⁴⁶ Een redelijk bod voorkomt een kostbaar en tijdrovend debat over de vraag of voldaan is aan het materiële criterium van de uittredingsregeling en schakelt direct door naar de tweede fase van een geschil, te weten de nadere prijsbepaling. Strikt genomen is dit geen eigen geschillenregeling, maar slechts een aanbod van een van de aandeelhouders of van de vennootschap om aandelen over te nemen. In het voorontwerp van het Voorstel Wagevoe was dit voorstel nader uitgewerkt en werd erin voorzien – geparafraseerd weergegeven – dat een uittredingsvordering niet wordt toegewezen indien een redelijk bod is gedaan dat onherroepelijk en onvoorwaardelijk is, en waarvoor adequate zekerheid is gesteld.

De Raad voor de Rechtspraak heeft in zijn consultatiereactie aangegeven geen voorstander te zijn van de redelijk-bodregeling en wijst erop dat indien de rechter (bijvoorbeeld bij een mondelinge behandeling) constateert dat gedaagden bereid zijn de eiser uit te kopen tegen de marktwaarde van de aandelen, er niets aan in de weg staat om die overeenstemming in een proces-verbaal neer te leggen. Dat spreekt voor zich als sprake is van overeenstemming, maar bij slechts een aanbod is van overeenstemming nog geen sprake. De Raad voor de Rechtspraak is voorts terecht beducht voor haarkloverijen door procespartijen, met name als de redelijkheid van het bod niet eenvoudig is vast te stellen. Dit zou ondervangen kunnen worden door de eis te stellen dat een dergelijk bod dient te worden vergezeld van een onafhankelijk waarderingsrapport, tenzij de prijs van de aandelen op grond van een contractuele of statutaire prijsbepalingsregeling zonder meer kan worden vastgesteld. De redelijk-bodregeling zou naar mijn mening op eenvoudige wijze terzijde moeten kunnen worden gesteld als de redelijkheid van het bod niet eenvoudig is vast te stellen. Een laatste argument van de Raad voor de Rechtspraak is dat partijen mogelijk niet op voorhand de mogelijkheid tot een hoger beroep willen prijsgeven. Dit argument gaat niet langer op, nu de mogelijkheid tot hoger beroep in het Voorstel Wagevoe is komen te vervallen.

In een uitgebreide reactie wijst de Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht onder andere ook op het voorbehoud voor een hoger beroep. De commissie geeft daarnaast terecht aan bij de toetsing of van voldoende grond tot uittreding in de zin van artikel 2:343 lid 1 BW sprake is, waarbij alle relevante feiten en omstandigheden worden meegewogen, een redelijk bod een relevante omstandigheid kan zijn die tot afwijzing van de uittredingsvordering kan leiden.⁴⁷ Voorts wijzen zij op de onduidelijkheid rond de zekerheidsstelling in relatie tot het algemene artikel 6:51 BW.

Op basis van de reacties in de consultatieronde, met name het argument dat in de uittredingsprocedure de rechter al in voldoende mate rekening kan houden met een redelijk bod, is deze regeling niet opgenomen in het uiteindelijke wetsvoorstel.⁴⁸ Het anticiperen op een snelle en efficiënte uittredingsprocedure door de voorbereiding van een redelijk bod lijkt daarom nog steeds raadzaam. Er is geen onderzoek gedaan naar het trackrecord van rechtbanken om aandeelhouders naar een minnelijke schikking te bewegen, waarbij een redelijk bod een eerste zinvolle stap zou kunnen zijn. Deze vraag kan ook onbeantwoord blijven nu het voorstel inhoudt de geschillenregeling te beperken tot één feitelijke instantie. Dat de Ondernemingskamer ruimschoots ervaring heeft om partijen te bewegen naar een eigen overeenkomst door een minnelijke schikking op te nemen in een proces-

⁴² Kamerstukken II 2006/07, 31 058, nr. 3 (MvT), p. 104.

⁴³ Zie in dit verband P.P. de Vries, a.w. 2010/6.4.2.5; C.D.J. Bulten, a.w. 2011/V.3.

⁴⁴ Zie Hof Amsterdam 19 mei 202, ARO 2020/139 (*Haasnoot Beheer*) en Hof Amsterdam 23 november 2021, ARO 2022/17 (*Haasnoot Beheer*).

⁴⁵ Nader hierover: S. Nijhuis & P.P. de Vries, 'De benoeming van onafhankelijke deskundigen bij prijsvaststelling van aandelen', *WPNR* 2014/7031, p. 821-828 en meer recent: J.E.C. Gulyas & E.C.H.J. Lokin, 'De prijsvaststelling van aandelen bij vrijwillige overdracht', *MvO* 2023/5&6, p. 118-132.

⁴⁶ P.P. de Vries, a.w. 2010/6.4.2.6. Zie overigens ook voor enige kritiek op de initieel voorgestelde redelijk-bodregeling tevens de consultatiereactie van Van Doorne en de door mijn collega's en mij opgestelde consultatiereactie van Houthoff.

⁴⁷ Zie de reactie van de Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht onder 2.12.

⁴⁸ In dit verband wordt ook verwezen naar het praktische voorbeeld van Rb. Rotterdam 21 maart 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:2386 (let op: in de verschillende reacties en de MvT staat RBOT i.p.v. RBROT).

verbaal ondervangt goeddeels de noodzaak voor de introductie van een redelijk-bodregeling.

Uit het bekende rapport Cools/Kroeze blijkt dat de Ondernemingskamer in enquêteprocedures door de jaren heen steeds behendiger lijkt te zijn geworden om geschillen tot een minnelijke regeling te bewegen. Ging het tussen 1994 en 1999 om ongeveer 20% van de gevallen, tussen 2000 en 2007 was dit opgelopen tot ruim een derde van de geschillen.⁴⁹ Daarbij past de kanttekening dat de Ondernemingskamer pas sinds 2002 rapporteert over het aantal minnelijke schikkingen. Dit betekent overigens niet dat in al deze gevallen een minnelijke schikking tot een aandelenoverdracht heeft geleid. Uit de aan mij beschikbaar gemaakte dataset die gebruikt is voor het rapport Cools/Kroeze blijkt dat het bijvoorbeeld ook ging om een schikking met een ondernemingsraad of het ter beschikking stellen van financiële informatie.⁵⁰ Ook zijn de uitkomsten van schikkingen regelmatig vertrouwelijk en wordt hierover niet gerapporteerd door de Ondernemingskamer. Uit meer recent onderzoek van Hijink en Van de Sandt voor de periode 2008-2020 blijkt dat de Ondernemingskamer onverminderd succesvol is in het bereiken van minnelijke schikkingen. In de door hen gerapporteerde periode gaat dit om 29% van de enquêteprocedures, in aantallen: 170 van de 585 enquêteprocedures.⁵¹

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat de Ondernemingskamer op grote schaal minnelijke regelingen faciliteert door de overeenstemming tussen partijen over een aandelenoverdracht in een proces-verbaal op te nemen. Daarbij wordt de Ondernemingskamer regelmatig verzocht om een deskundige aan te wijzen voor de waardering, dan wel prijsbepaling van de aandelen, waarvan ook een billijke verhoging onderdeel kan zijn.⁵² Het is mijn verwachting dat de Ondernemingskamer dezelfde voortvarendheid tentoon zal spreiden in de geschillenregeling versie 3.0 als verzoekschriftprocedure.

10. Tot slot

Het is te hopen dat ons parlement het Voorstel Wagevoe net zo voortvarend ter hand zal nemen als de Ondernemingskamer geschillen tussen aandeelhouders naar een goed einde weet te brengen. Tot die tijd, maar ook zeker daarna is het raadzaam dat aandeelhouders anticiperen op komende geschillen door een eigen geschillenregeling op te stellen. Een eigen geschillenregeling kan een belangrijke bijdrage leveren aan snelle en efficiënte geschilbeslechting tussen aandeelhouders. In het algemeen biedt een statu-

taire geschillenregeling daarbij een aantal belangrijke voordelen. Door eerdere opmerkingen in de parlementaire geschiedenis lijken de mogelijkheden voor een statutaire drag-along-regeling, call-optie of vergelijkbare regeling op het eerste gezicht (te) beperkt. Aan de andere kant blijkt de door de wetgever destijds beoogde beperking niet uit de wet en lijkt de uitkomst van zo'n regeling in de praktijk vaak redelijk uit te pakken. Het is wenselijk dat bij de parlementaire behandeling van de Wagevoe de minister terugkomt op deze eerdere opmerkingen. Op hetzelfde wenselijkste staat de afschaffing van de toepasselijkheid van de wettelijke of statutaire aanbiedingsregeling in het staartje van de geschillenregeling. Dit lost meteen complicaties bij arbitrage van aandeelhoudersgeschillen op.

49 C. Cools, P.G.F.A. Geerts, M.J. Kroeze & A.C.W. Pijls, *Het recht van enquête: Een empirisch onderzoek*, Deventer: Kluwer 2009, p. 46-49.

50 P.P. de Vries, a.w. 2010/5.3.

51 J.B.S. Hijink & L.A. van de Sandt, 'Een empirisch onderzoek van het enquêterecht over de periode 2008-2020', in: C.D.J. Bulten, M.P. Nieuwe Weme & G.P. Oosterhoff (red.), *Handboek enquêterecht 2022/4.4.2.5*.

52 P.P. de Vries, a.w. 2010/5.6. Zie ook C.D.J. Bulten, a.w. 2011/VII.3.3.